

Natalia PETROVSKAIA, *Transforming Europe in the Images of the World, 1110-1500: Fuzzy Geographies*, Amsterdam 2025, 210 s.

Mezi spisy, které byly ve středověku hodně populární, patří i díla, jež se mimo jiné přímo či nepřímo zabývala geografii. Svědčí o tom rozšíření různých cestopisů či částí encyklopedií popisujících svět v mnoha rukopisech po celé Evropě a to jak v latinských, tak ve vernakulárních verzích. Této oblibě vděčí za své rozšíření i spis *De imagine mundi*, vytvořený Honoriem Augustodunensem. I proto se jím ve své publikaci *Transforming Europe in the Images of the World, 1110-1500: Fuzzy Geographies* rozhodla Natalia I. Petrovskaia zabývat. Geografické informace, jež z tohoto spisu plynou, se přitom autorka pokouší zpracovat pomocí metody v historiografii dosud příliš nevídané. Vzala si k totiž na pomoc koncept, který využívá matematika a přírodní vědy.

Autorka monografie Natalia I. Petrovskaia působí na univerzitě v Utrechtu, kde se věnuje převážně tématům spjatým s překládáním a přenášením textů ve středověku, keltským jazykům ve středověké literatuře (primárně velštině) nebo právě středověké geografické tradici. Z posledního jmenovaného směru bádání vzešla i publikace *Transforming Europe*.

Samotná autorčina monografie je přehledně rozdělena na dvě hlavní části. V první části přichází s informacemi o spisu *De imagine mundi* jako takovém. Přináší kontext o autorovi, obsahu a následně i o rozšíření a vernakulárních verzích textu. Druhá část publikace je pak věnována rozboru zeměpisných skutečností z textu plynoucích. Analyzuje je přitom v jednotlivých kapitolách z hlediska času, prostoru a pohybu. Právě ve druhé části již autorka využívá (nejen) matematický koncept fuzzy množin.

Autor spisu *De imagine mundi* Honorius Augustodunensis žil na přelomu 11. a 12. století a tvořil s největší pravděpodobností v okolí bavorského Regensburgu. Z jeho produkce vyšlo kromě *De imagine mundi* ještě jedno ve středověku populární dílo, konkrétně spis *Elucidarium*, které nese také encyklopedickou povahu. Samotné *De imagine mundi* vzniklo patrně ještě za jeho života ve čtyřech redakcích, nicméně autorka sama připouští, že je třeba tuto informaci revidovat.¹

De imagine mundi (také *De imagine mundi libri tres* nebo *Imago mundi* – tento název používá autorka) obsahuje soubor středověkých znalostí o světě. Jde o jistou formu

¹ Natalia I. PETROVSKAIA, *Transforming Europe in the Images of the World, 1110-1500: Fuzzy Geographies*, Amsterdam 2025, s. 42.

encyklopedického díla, jehož autor Honorius čerpal z děl dřívějších učenců (Bedy či Isidora ze Sevilly) a vše rozřídil do tří knih. Poslední, třetí kniha celého spisu se dočkala vůbec nejmenší obliby, zachována je jen v jednom rukopise. Jedná se o Augustodunensiovo shrnutí světových dějin a je zároveň nejkratší částí celého spisu. Druhá kniha se zabývá astronomií a Honorius Augustodinenis do ní zahrnul pojednání o čase, solárních a lunárních fázích i o planetárních cyklech. Část, která je však pro monografii Petrovskaja nejdůležitější, je obsažena v první knize ze souboru. Jde právě o popis prostoru – známého světa.

Takto autorka v první části publikace analyzuje okolnosti kolem vzniku spisu. Přidává k nim i pátrání po jeho rozšíření v rukopisech, vernakulárních adaptacích a v neposlední řadě i pátrání po dílech encyklopedické i neencyklopedické povahy, která si vzala *De imagine mundi* jako předlohu. Díky popularitě Honoriova díla jde o celkem rozsáhlý soubor svazků sepsaných v mnoha jazycích, například ve francouzštině, italštině, katalánštině či dokonce ve velštině. I v rámci celé skupiny rukopisů se později, ve druhém oddíle své publikace, snaží autorka zachytit změny v geografii, kterou jednotlivé texty prezentují. Natalia Petrovskaja využívá při práci s dílčími texty jejich novodobé edice.²

Druhá část publikace již přináší autorčinu práci s textem samotným. V obsažených kapitolách autorka pracuje nejprve s aspektem času v textu, poté s aspektem prostoru a nakonec přistupuje také k rozboru pohybu v rámci *Imago mundi*. Ve čtení a vnímání času v *Imago mundi* autorka upozornila na jednu zajímavou věc, konkrétně na fakt, že Honorius Augustodunensis při popisu Evropy vycházel z často archaických názvů jednotlivých lokalit. Většinou šlo o staré názvy používané v antických dobách jako jména pro různé provincie. Inspiraci pro tento krok vzal Honorius pravděpodobně u svých předchůdců – Orosia, Bedy nebo zejména u Isidora ze Sevilly. Petrovskaja si ale všímá i další zajímavé věci. Zdaleka ne všechny oblasti nesou archaický název – jedinečností je území Bavorska, označené jak svým archaickým označením (*Noricum*), tak i názvem odpovídajícím Honoriově době (*Bawaria*). Dokonce na území Bavorska zmiňuje i město. V tomto případě jde o Řezno. Dle autorky může v případě Bavorska jít o místo Honoriova působení stejně tak jako o fakt, že spis mohl vzniknout na objednávku jednoho z říšských činitelů. Natalia Petrovskaja však hledá i odpověď na to, proč u většiny lokalit Honorius archaické názvy používal. Podle jejího závěru použil archaismy úmyslně. Staré názvy vzbuzují dojem autority a Honorius Augustodunensis

² Honorius AUGUSTODUNENSIS, *Imago mundi*, ed. Valerie I. J. FLINT, Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge 49 (1982); Henry LEWIS – Paul DIVERRES (eds.), *Delw y Byd (Imago Mundi)*, Cardiff 1928. Další edice uvádí Petrovskaja přehledně v seznamu literatury: PETROVSKAIA, *Transforming Europe*, s. 177-180.

tak vytvořil jakousi “podkladovou mapu”. I to možná přispělo k oblibě díla, které poskytovalo autoritativní mapu Evropy, se kterou šlo ovšem i v jednotlivých vernakulárních verzích pracovat.

Nejzajímavějším úsekem celé knihy je pak obsah druhé kapitoly druhé části. Na řadu zde přichází autorčino pojednání o prostoru v *Imago mundi* a s ním od začátku slibovaný koncept fuzzy množin. Předtím, než se Petrovskaja dostane k práci s množinami, představuje čtenáři typ středověké mapy světa (*mappa mundi*) nazývaný písmeny T-O podle znázornění světa v kruhu (O) a rozdělení kontinentů Středozezemním mořem, Donem a Nilem ve tvaru písmene T. Autorka pak v průběhu kapitoly pomocí svého konceptu zpochybňuje pevnost hranic nejen mezi kontinenty, ale i v rámci nich. Co to vlastně avizované fuzzy množiny jsou a jak autorce při práci s textem pomohou?

Klasická množina z matematického hlediska určitý prvek buďto obsahuje, nebo neobsahuje. Fuzzy množiny, které autorka představuje jako koncept vzniklý v minulém století, dovolují škálovat. Daný prvek se tak může hodnotit pomocí stupnice (0 = do množiny nepatří, 1 = do množiny patří, vše mezi 0 a 1 označuje určitou míru příslušnosti prvku k množině). Pomocí takovýchto množin postupuje Petrovskaja při hodnocení regionů v textu. Navrhuje, aby jednotlivé Honorium Augustodunensium popsané regiony nebyly vnímány jako pevně ohraničená území, ale spíše jako množiny prvků, přesněji fuzzy množiny. Dvě sousedící území vedle by tak v rámci tohoto konceptu nevytvářela lineární hranici, ale jakousi, jak sama autorka píše, *frontier* mezi oběma oblastmi. Jedna lokalita tak může různou měrou patřit do několika oblastí. Pomocí fuzzy množin pak sleduje i to, jak je pozměněna geografie v jednotlivých rukopisech, ať už obsahují latinskou, nebo vernakulární verzi. Autorka se koncept snaží demonstrovat na několika konkrétních příkladech a tvrdí, že fuzzy množiny jsou pro chápání středověkých hranic mnohem výstižnější než jen prostý lineární předěl, tak jak ho určila moderní doba.

Síla konceptu fuzzy množin je však zároveň i největší slabinou celé knihy. I když mi připadají fuzzy množiny jako velmi dobrý interpretační rámec, nemůžu se ubránit dojmu, že Petrovskaja se s nimi často ohání také na místech, kde žádné nové výsledky ani chápání situace nepřináší. Autorka se například snaží využívat fuzzy množiny i pro třídění pramenů. V tomto případě nepůsobí koncept tak efektivně jako u geografických aspektů.³

³ Např. PETROVSKAJA, *Transforming Europe*, s. 61, 158.

Ve zbylé kapitole druhé části pak autorka zachází do sféry „pohybu“ v rámci světa představeného v *Imago mundi* Honoriem a po něm i jinými autory, co přejali Augustodunensiovo pojetí. Petrovskáia jednoduše srovnává pořadí, ve kterém jednotliví autoři popisují dané lokality v Evropě.

Transforming Europe je bezesporu zajímavou publikací. I když se stále primárně jedná pouze o rozbor středověkého textu, Natalia I. Petrovskáia v něm přinesla i nová metodologická východiska, i když zatím ne perfektně usazená a ucelená. Právě v tom je monografie dle mého názoru průkopnická. Fuzzy množiny, které jsou autorkou k chápání dílčích záležitostí užity, by šly nadále využít při bádání nad historickou geografii, a to nejen při rozboru textů, ale i při sestavování historických map. V českém prostředí se také nedávno realizovalo několik projektů, které směřovaly právě k vytváření historických map a podchycení hranic a hraničení.⁴ Koncept fuzzy množin by se tak možná mohl hodit i k dosažení co nejpřesnějšího pojetí nově vzniklých historických map (vzhledem k odlišnému chápání vymezení prostoru dnes a ve středověku).⁵ Prolnutí přírodních věd a věd humanitních, navržené autorkou v knize, tak rozhodně stojí za to nadále rozvíjet.

⁴ Za zmínku stojí projekt Českého historického atlasu, který je dostupný i online: <https://cha.fsv.cvut.cz/>; podobně i publikace *Hranice v krajinách*: Eva SEMOTÁNOVÁ (ed.), *Hranice v krajinách*, Praha 2020.

⁵ PETROVSKAIA, *Transforming Europe*, s. 91.